

Boekbesprekingen

L.C. Junqueira, J. Carneiro, R.O. Kelley, red. *Functionele histologie*. 6e, geheel herziene druk. 598 bl., geïll. Utrecht: Wetenschappelijke uitgeverij Bunge, 1993. Prijs f 99,50. ISBN 90 6348 457 7.

Sinds het verschijnen in 1981 van de eerste druk van het leerboek *Functionele histologie*, een Nederlandse bewerking van het Engelstalige *Basic histology*, is de inhoud steeds aangepast en verbeterd. Vooral deze 6e druk is, vergeleken met de 5e, een duidelijke verbetering, zowel wat betreft de inhoud als de tekstuele indeling. Hoewel er een reductie in de omvang van de stof is toegepast, blijft het een omvangrijk boekwerk van bijna zeshonderd pagina's.

Achtereenvolgens worden, na een behandeling van de cytologie, de diverse weefsels en de orgaan-systemen uitgebreid beschreven. De indeling in paragrafen en het gebruik van cursief gedrukte woorden in de tekst verhogen het overzicht. Een zeer groot pluspunt van het boek is het gebruik van veel goede en gedetailleerde illustraties en schema's en verhelderende tabellen. Het uitgebreide register is een goed hulpmiddel bij het opzoeken van de verschillende onderwerpen.

De laatste jaren wordt binnen het tandheelkundig curriculum steeds minder tijd ingeruimd voor breed en veel omvattend onderwijs op het gebied van de cytologie, weefselleer en functionele histologie. Dit heeft ertoe geleid dat in het eerstejaars-onderwijs histologie slechts de hoofdpunten van de cytologie en een globale beschrijving van een aantal weefsels en organen kunnen worden behandeld. Dit betekent echter ook dat voor studenten tandheelkunde die onderwerpen in dit boek vaak te uitgebreid worden besproken en een aantal andere onderwerpen niet meer aan de orde komt. Daardoor zal veel van de stof via colleges en een eigen syllabus worden aangeboden, waarbij de docent in het kader van het betreffende curriculum zijn specifieke aandachtsgebieden kan behandelen. Voor de illustraties en schema's zal echter, hetgeen ook uit eigen ervaring steeds weer blijkt, het boek voor studenten een belangrijk referentiekader blijven. Vooral met behulp van deze illustraties en schema's kunnen zij zich een (ruimtelijk) beeld vormen van de histologische opbouw van cellen, weefsels en organen. Dit zal ook het onderwijs in de anatomie en de fysiologie ten goede komen.

Het boek *Functionele histologie* zal naar verwachting binnen het huidige tandheelkundig curriculum steeds meer de functie krijgen van een goed toegankelijk en nuttig naslagwerk in plaats van die van een leerboek. Dit geldt niet alleen voor het basale histologie-onderwijs in het eerste jaar, maar zeker ook voor het onderwijs in de algemene ziekteleer en de pathologie in latere jaren.

J.P. Veldhuijzen, Amsterdam

M.S. Putt, C.J. Kleber. *Anticariogenic properties of aluminium solutions*. 197 bl. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, 1995. Academisch proefschrift. Amsterdam: Thesis Publishers, 1995.

In dit boek, dat de neerslag vormt van een dubbelpromotie, beschrijven de auteurs de effecten van aluminium en aluminiumoplossingen op glazuur en cariës. In een inleidend hoofdstuk wordt het verband tussen aluminium en cariës, zoals op dat moment bekend uit onderzoek, uitvoerig besproken. Uit dit literatuuronderzoek worden voldoende aanwijzingen

gevonden om een systemisch en lokaal effect te verwachten. Een aantal laboratoriumstudies, dierexperimenten en klinische onderzoeken werden uitgevoerd om de relatie tussen aluminium en cariës, en vooral cariësreductie te verduidelijken.

De resultaten van laboratoriumonderzoek laten zien dat glazuur in staat is tot het opnemen en vasthouden van aluminium bij applicatie van aluminiumoplossingen op het glazuur. Een groot aantal aluminiumverbindingen blijkt de oplosbaarheid van het glazuur te remmen. Op deze wijze zou aluminium het cariësproces kunnen antagoneren. Dit laatste werd in een laboratoriumstudie bevestigd alvorens het werd onderzocht in enkele dierexperimenten.

Studies bij ratten tonen een effect van bepaalde aluminiumoplossingen op de remming van fissuurcariës dat gelijk is aan dat van tin-fluoride. Om een goede applicatie van de oplossing mogelijk te maken, werden enkele soorten oplossingen getest. Bij toepassing van de gekozen oplossingen (een $AlCl_3$ -oplossing en een $AlK(SO_4)_2$ -oplossing), tweemaal per dag lokaal geapplied, werd na een experiment met ratten een cariësremmend effect geconstateerd.

Na deze studies bij ratten werd onderzoek verricht naar de effecten van de aluminiumoplossingen op aanwezige plaque bij kinderen. Tevens werd nagegaan of de oplossingen de gezondheid van de orale weefsels beïnvloeden. Het dagelijks spoelen met een 0,02 mol/l aluminiumoplossing blijkt geen schade te berokkenen aan de orale weefsels, terwijl een significante reductie van de aanwezige hoeveelheid plaque werd waargenomen.

Ten slotte werd de preventieve werking van een 500 ppm aluminiumoplossing op het ontstaan van cariës bij kinderen met een hoog cariërisico onderzocht. De participerende kinderen spoelden hun mond iedere werkdag gedurende dertig seconden met de oplossing. In vergelijking met een fluoride-tandpasta blijkt de aluminiumoplossing eenzelfde verlaging van de cariësincidentie te bewerkstelligen. Omdat de evaluatieperiode waarover de interventie werd gevalueerd, slechts twaalf maanden bedroeg, kon niet eenduidig worden vastgesteld of de aluminiumoplossing een statistisch significante verlaging van de toename van cariës veroorzaakt.

E.H. Verdonschot, Nijmegen

J. Roeters, H. de Kloet. *Kosmetische tandheelkunde met composiet*. 2e druk. 206 bl., geïll. Houten/Diegem: Bohn Staf-leu Van Loghum, 1995. Prijs f 155,00. ISBN 90 313 1981 3.

De eerste druk van dit boek, in 1990 in dit tijdschrift positief besproken, is – terecht – uitverkocht. In de sindsdien verstreken periode zijn de ontwikkelingen op het gebied van de cosmetische tandheelkunde, vooral ten aanzien van composiet en glasionomeercement, dermate groot geweest dat een meer of minder uitgebreide herziening van de tekst mocht worden verwacht. Echter, de enige verandering in deze tweede druk is te vinden in het vierde hoofdstuk, en wel waar de hechting wordt besproken. Ondanks deze omissie is het boek nog steeds waardevol, maar voor hen die de eerste druk reeds bezitten is de aanschaf van de tweede beslist niet aan te raden.

A.H.B. Schuurs, Amsterdam

S. Greenspan, D. Greenspan. Oral manifestations of HIV infection. Proceedings of the second international workshop on the oral manifestations of HIV infections, January 31 – February 3, 1993. San Francisco, California. 381 bl., 60 afb. Chicago: Quintessence Publishing Co. Inc., 1995. Prijs £ 49.00. ISBN 0 86715 286 9.

Dit boek is een bundeling van voordrachten over mondafwijkingen bij HIV-infectie die gehouden zijn op de tweede internationale workshop in 1993 in San Francisco.

Kenmerkend voor dit boek is de brede, edoch specifieke benadering. Er wordt aandacht besteed aan andere dan de bekende high-riskgroepen: in enkele stedelijke concentraties in de Verenigde Staten is AIDS één van de vijf belangrijkste doodsoorzaken onder vrouwen; de relatie vrouwen en HIV wordt dan ook apart belicht.

In drie bijdragen wordt aandacht besteed aan de mondafwijkingen bij kinderen met AIDS. In een apart hoofdstuk wordt de ethiek en de verzorging van HIV-positieve patiënten besproken. Er zijn verschillende bijdragen over de voor- en nadelen van aparte AIDS-klinieken en over het belang van de goed geïnformeerde algemeen-practicus. Meerdere auteurs hebben onderzoek gedaan naar de epidemiologie van de mondafwijkingen.

De meeste bijdragen betreffen de meest kenmerkende mondafwijkingen bij AIDS, zoals candidiasis, hairy leukoplakie en het Kaposi-saroom. Aparte aandacht wordt besteed aan parodontale afwijkingen, relatie AIDS en speeksel en orale ulcera. Via deze, goed verzorgde, bijdragen met veel klinische aspecten, inclusief een hoofdstuk met de aanbevolen therapie voor de verschillende mondaandoeningen, kan de lezer snel goed geïnformeerd raken over de meest recente wetenschappelijke ontwikkelingen die bij AIDS voorkomende mondaandoeningen betreffen.

Voor de in AIDS geïnteresseerde lezer is er een keur aan onderwerpen voorradig, die in het boek heel overzichtelijk zijn ingedeeld, inclusief de uitgebreide literatuurlijsten. Voor de tandarts en andere collegae is het van belang te weten dat deze uitgebreide bundeling verschenen is. Voor velen zal het boek uitermate geschikt zijn als naslagwerk over mondaandoeningen die voorkomen bij HIV-positieve patiënten.

G. Molendijk, Amsterdam

E. Ellis III, M.F. Zide. Surgical approaches to the facial skeleton. 223 bl., geïll. Baltimore: Williams & Wilkins, 1995. Prijs f 450,00. ISBN 0 683 02794 8.

De chirurgische toegangen tot de onderliggende structuren zijn in het gelaat belangrijker dan elders in het lichaam. Zij moeten niet in eerste instantie de chirurg een eenvoudig overzicht verschaffen, maar moeten esthetisch verantwoord, liefst 'onzichtbaar' zijn. Dit heeft technische consequenties. Het is daarom toch verrassend dat naar verhouding weinig aandacht aan dit onderdeel van de chirurgische technieken wordt besteed.

Het boek van Ellis en Zide vult deze lacune op een overzichtelijke wijze. Naast een inleiding over principiële aspecten beschrijven dertien hoofdstukken samen dertien verschillende technische mogelijkheden. De hoofdstukken zijn goed georganiseerd en vooral rijkelijk geïllustreerd. De afbeeldingen bestaan uit schematische en halfschematische tekeningen, meestal uit het oogpunt van de chirurg en in dwarsnede. Er zijn details in de tekeningen en blikrichtingen die men in anatomische boeken vaak tevergeefs zoekt. Daarnaast zijn er foto's van goede anatomische preparaten. De enige kantteke-

ning die ik hier wil plaatsen is, dat men in nature zóveel als op deze illustraties te zien is soms slechts dán te zien krijgt, wanneer men zeer veel tractie op de weke delen uitoeft.

Het boek probeert binnen verstandige grenzen volledig te zijn, hier en daar door middel van discussie over de voor- en nadelen van een toegang. Dit lukt niet overal even goed. Men moet zich ook afvragen of niet enkele benaderingen genoemd hadden moeten worden met opgave van de reden (nadelen) waarom ze niet verder beschreven worden. Als voorbeeld valt te denken aan de incisies over de neuswortel. Andere benaderingen mis ik. De Weber-Ferguson had in dit boek in ieder geval een plaats moeten hebben. De gingivale randsnede is niet alleen een elegante maar tevens een minder kwetsbaar alternatief voor de vestibulaire incisie. Een incisie tussen canthus en neusrug als toegang tot traanwegen en canthus heeft mijn voorkeur absoluut niet, maar kan toch ook eens geïndiceerd zijn. Over de richting die een submentale incisie moet hebben, is de discussie nog niet gesloten. Niet bijzonder sterk vind ik het hoofdstuk over de neus. Anderzijds zijn er benaderingen die ik vanwege hun complicaties afwijs. Ik vraag mij dan af waarom de auteurs bijvoorbeeld de retro-auriculaire toegang tot het gewricht en de Hinds-approach breed uitmeten. De aanzet tot het geven van literatuur is gering. Om mijn kritiek af te ronden, wil ik stellen dat ik het hier en daar in vragen over details niet eens ben met de auteurs. Dat zal geen ervaren lezer verbazen. Het is bijna onvermijdelijk.

In de beoordeling weegt het feit dat wij een goed, mooi verzorgd boek in handen krijgen echter zwaarder. In sommige passages is te voelen dat de auteurs heel goed weten waar zij het over hebben. Dit maakt het boek ook voor de ervaren de moeite waard, los van de illustraties, waarop ik zeker geregeld zal terugvallen. Voor de jongere chirurg die in het aangezicht opereert, en voor opleidingsklinieken is het boek een must.

H.P.M. Freihofer, Nijmegen

L.T. Friberg, G.N. Schrauzer, red. Status quo and perspectives of amalgam and other dental materials. International symposium proceedings. Stuttgart: Georg Thieme Verlag, 1995. Prijs DM 98,00. ISBN 3 13 102471 2.

Tijdens een interdisciplinaire conferentie in Duitsland (Trier, april 1995) over vulmaterialen werd vooral over 'amalgam' gesproken. In het onderhavige boek is hiervan verslag gelegd door middel van zeventien Engels- en Duitstalige artikelen, in het algemeen voorzien van vele referenties. Daarnaast bevat het boek een voor- en nawoord en een register. Een groot aantal aspecten van de amalgaamproblematiek komt aan de orde, zoals corrosie, allergie, toxiciteit waaronder de relatie tussen EDTA-kwik en de ziekte van Alzheimer, toediening van DMPS en de betekenis daarvan, en selectie als antidotum voor kwik. Enkele bijdragen, vooral die over de ziekte van Alzheimer, blijken zeer ontoegankelijk, omdat een goed begrip ervan voorkennis vereist die bij tandartsen niet aanwezig zal zijn.

Gezien de verscheidenheid aan onderwerpen kan in deze bespreking niet beargumenteerd recht worden gedaan aan de opinies van alle sprekers. Over het algemeen komt naar voren dat de huidige status quo niet wezenlijk afwijkt van de onver-

Surgical Approaches to the Facial Skeleton

enigbare opvattingen zoals die al jarenlang vastliggen, hoewel het erop lijkt dat de tegenstanders van amalgaam op de conferentie oververtegenwoordigd waren. Uit tijdens de conferentie gepresenteerd onderzoek bleek echter dat amalgaamrestauraties geen lichaamsschade aanrichten, allergische reacties uitgezonderd.

De stelling van een tegenstander dat door verwijdering van amalgaam ernstige ziekteverschijnselen verdwijnen, werd niet met onderzoeksresultaten onderbouwd. Op grond van corrosieve processen werd geponeerd dat de gemiddelde patiënt dagelijks aan honderden microgrammen kwik uit zijn vullingen wordt blootgesteld, een uitspraak die mede gebaseerd werd op deels zeer oude literatuur over onder meer het vooroorlogse koperamalgaam; nadere kwantificaties in dezen zijn nodig. Sommigen namen een genuanceerder standpunt in. Zo werd weliswaar het gebruik van amalgaam bij (zwangere) vrouwen ontraden, omdat kwik afkomstig uit amalgaamvullingen van de moeder in foetus en neonatus wordt aangetroffen en na de geboorte een herdistributie van kwik plaatsvindt, maar hieraan werd wel toegevoegd dat een consequente gezondheidsschade bij het nageslacht onbewezen is. Een ander voorbeeld van genuanceerd denken houdt in dat amalgaam vlakbij verwondingen, en dus ook retrograad amalgaam, onacceptabel is, evenals in geval van een bewezen allergie, orale lichen planus, en ernstige nierziekten. Gelimiteerd gebruik en relatieve contra-indicaties, waarbij te denken valt aan zwangerschap, bruxisme, en contact amalgaam-goud, is nog met vele vragen omgeven.

Voor de algemeen-practicus biedt het boek geen hulp bij de keuze om amalgaam wel of niet te gebruiken. Immers, de bestaande tegenstellingen blijven gehandhaafd. Van een discussie tussen de sprekers is, in het boek althans, geen spoor te bekennen, laat staan van een poging tot consensus. Toch wordt in het slotwoord absoluut gesteld dat kwik wegens zijn toxiciteit niet geschikt is voor gebruik in de tandheelkunde; men zou amalgaam kunnen gebruiken bij gebrek aan geschikte, alternatieve vulmaterialen, maar moet dan de gezondheidsrisico's ervan erkennen en niet zeggen dat amalgaam een veilig materiaal is. Volgens andere boeken is de onveiligheid nu juist onbewezen.

A.H.B. Schuurs, Amsterdam

C. Sieber. *Voyage. Visions in color and form.* 143 bl., geïll. Chicago: Quintessence Publishing Co. Inc., 1994. Prijs DM 280,00/\$ 140,00. ISBN 0 86715 296 6.

Geuren moet men ruiken, klanken horen, emoties voelen, beelden zien. Woorden zijn in deze gevallen een te gebrekkig middel om 'de' informatie over te dragen. Dat geldt ook voor de beschrijving van het voorliggende boek, dat vrijwel geen tekst bevat, en gaat temeer op omdat het uiterst kunstzinnige en razend knap belichte afbeeldingen betreft. Afbeeldingen van vooral tanden, al dan niet in hun natuurlijke setting.

Vrijwel elke tandarts werkt wel eens met porselein; een moeilijk karwei, niet alleen vanwege de vaststelling van de te dupliceren tint(en), maar ook omdat andere factoren zoals translucentie, lichtreflectie en opalescentie het eindresultaat in sterke mate beïnvloeden. De afbeeldingen van de fotograaf Sieber

laten zien hoe en hoe fraai de natuurlijke elementen er onder verschillende belichting uit zien en illustreren hoe feilloos de tandtechnicus Sieber deze in porselein/keramiek imiteert.

Voyage is een prachtig kijkboek dat volgens de auteur niet bestemd is voor hen die altijd gehaast zijn of denken dat het voldoen aan de noodzakelijke minimumeisen volstaat. Naar de mening van deze recensent dienen echter ook zij dit boek op z'n minst in te zien, omdat het leert kijken. Het boek zal voor vele tandartsen en tandtechnici een openbaring zijn, met als mogelijk risico dat een minderwaardigheidsgevoel ressteert.

A.H.B. Schuurs, Amsterdam

Recensie-exemplaren

Het merendeel van de hier aangekondigde uitgaven zal nog nader in een van de volgende afleveringen worden besproken.

1. S.R. Porter, C. Scully, red. Oral health care for those with HIV infection and other special needs. 221 bl. Northwood: Science Reviews Ltd., 1995. Prijs £ 35,00/\$ 66,60. ISBN 0 905927 64 8.
2. A.B. van Lomwel, E-B van Veen. De WGBO. De betekenis voor de hulpverleners in de gezondheidszorg. 167 bl. Lelystad: Koninklijke Vermande bv, 1996. Prijs f 41,50. ISBN 90 5458 238 3.
3. A. van den Hooff. De schok der biologie. Essays over de plaats van de moderne biologie in ons mensbeeld. 223 bl. Nijmegen: SUN, 1995. Prijs f 29,50. ISBN 90 6168 446 3.
4. A.P. Nauta, H.H.M. Meester. Infectierisico's door besmet bloed. Praktijkgidsen arbeidshygiëne. 51 bl., geïll. Amsterdam: NIA, 1995. Prijs f 49,40. ISBN 90 6365 107 4.
5. Y. Schalk-van der Weide, H.J.A. Meijer, P.A.M. Versteegh, red. Aangeboren afwijkingen en prothetiek: bijzonder en/of niet bijzonder? Congresuitgave NVPT, 3 juni 1994, Apeldoorn. 94 bl., geïll. Woerden: NVPT/NMT, 1995. ISBN 90 802741 1 9.
6. World Health Organization. World health forum. An international journal of health development. Volume 17, nummer 1, 1996. 108 bl. Genève: World Health Organization, 1996. Prijs Sw.fr. 20,00.
7. M. Schwartz, I.B. Lamster, J. Burke Fine, red. Clinical guide to periodontics. 214 bl., geïll. Philadelphia: W.B. Saunders Company, 1995. Prijs £ 23,00. ISBN 0 7216 4823 1.
8. S.M. Mauriello, V.P. Overman, E. Platin. Radiographic imaging for the dental team. 440 bl., geïll. Philadelphia: J.B. Lippincott Company, 1995. Prijs £ 25,00. ISBN 0 397 55020 0.

